NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

TÉZISFÜZET

Szabó Zoltán István alezredes

A honvédelmi nevelés sportalapú eszközei a társadalmi reziliencia fejlesztésében

című doktori (PhD) értekezéshez

Témavezető:
Dr. Molnár Ferenc dandártábornok

Témavezető:
Dr. Ujházy László ezredes

Budapest, 2026

Tartalomjegyzék

1. **Témaválasztás és a kutatási probléma megfogalmazása** 3
2. **Hipotézisek** 6
3. **A kutatási célok és kérdések** 7
4. **A kutatási módszerek** 8
5. **Az elvégzett vizsgálatok** 10
6. **Összegzett következtetések** 12
7. **Új tudományos eredmények** 14
8. **A kutatási és tudományos eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlás** .. 16
9. **A szerző a témában eddig megjelent publikációi** 18
10. **A doktori értekezés benyújtójának szakmai-tudományos életrajza** 20

A PhD értekezés multidiszciplináris megközelítésben, történeti, pedagógiai, sporttudományi, hadtudományi, szociológiai és biztonságpolitikai szempontok integrálásával tárja fel a sport honvédelmi nevelésben betöltött szerepét. A kutatás szisztematikus szakirodalom-feldolgozásra, történeti és nemzetközi összehasonlító elemzésre, valamint MediaCloud adatbázisra épülő empirikus médiakutatásra és statisztikai elemzésre támaszkodik. Az eredmények igazolják, hogy a sport nem csupán az egészségmegőrzés vagy a katonai felkészítés eszköze, hanem az egyéni, közösségi és társadalmi reziliencia fejlesztésének egyik legfontosabb humán erőforrása. A dolgozat egyúttal rámutat arra is, hogy e terület tudatosabb integrációja jelentős, jelenleg még kiaknázatlan lehetőséget kínál a hazai társadalmi ellenállóképesség fejlesztésében.

1. Témaválasztás és a kutatási probléma megfogalmazása

A 21. században felnövekvő generációk olyan társadalmi és globális környezetbe születnek bele, amelynek komplexitása és kockázati tényezői az emberiség történetében korábban nem tapasztalt mértékűek. Egyrészt a makroszintű kihívások – a klímaváltozás, a geopolitikai instabilitásból fakadó fegyveres konfliktusok, a hatalmi és gazdasági rendszerek mélyreható átrendeződése – egyidejűleg hatnak azokkal a mikroszintű folyamatokkal, amelyek az egyéni jóllétet és a közösségek korábbi belső kohézióját fokozatosan rombolják. A városiasodás felgyorsulása, a digitális tér által erősített függőségek, a mozgásszegény életmód és az elmagányosodás elterjedése együttesen gyengítik a társadalom fizikai és mentális állapotát. E tendenciákat tovább mélyíti a mesterséges intelligencia egyre szélesebb körű térnyerése, amely alapjaiban kérdőjelezi meg a munka, a tudás és az emberi identitás korábban stabilnak tekintett kereteit. Mindez olyan aggasztó válságegyüttes képét rajzolja ki, amelyre a hagyományos, elsősorban ismeretátadásra épülő nevelési modellek már egyre kevésbé képesek kielégítő választ adni. A nevelés feladatköre ezért szükségszerűen át fog alakulni. A puszta tudásközvetítés helyett egyre inkább előtérbe kerül majd a magasabb rendű kompetenciák – mindenekelőtt a reziliencia, vagyis az egyének és közösségek rugalmas ellenálló- és alkalmazkodóképességének tudatos fejlesztése. E képesség hiányában nemcsak a személyes jóllét fenntartása, hanem a komplex társadalmi problémák kezelése is kérdésessé válik. Különösen igaz ez napjainkban, amikor a fokozódó információs zajban egyre nehezebbé válik az összefüggések felismerése, az ok-okozati viszonyok megértése és a döntések következményeinek előrelátása. Ilyen körülmények között kiemelkedő szakpolitikai és

pedagógiai kérdéssé válik, hogy milyen eszközökkel erősíthető az egyének és közösségek felkészültsége a folyamatos és gyors változásokra, miközben fokozzuk a társadalom belső kohézióját is.

E kérdés vizsgálatához kutatásom egy sajátos – a szakirodalomban eddig kellő mélységben nem elemzett – összefüggésrendszer feltárását tűzte ki célul: a testnevelés, a hazafias és honvédelmi nevelés, valamint a társadalmi reziliencia hármas kapcsolatát. Szakmai tevékenységemből fakadóan évek óta foglalkozom a modern honvédelmi nevelés rendszerszintű fejlesztésének kérdéseivel, és e munka során szembesültem azzal a felismeréssel, hogy a hazafias és honvédelmi nevelést hajlamosak vagyunk – mind katonai, mind civil gondolkodásban – leszűkíteni a katonai előképzés és utánpótlás-nevelés funkciójára. Egy tudományos konferencián a reziliencia fogalmával való találkozás volt az a fordulópont, amely felvillantotta számomra egy lényegesen tágabb társadalmi értelmezés lehetőségét ezen a területen.

Dolgozatomban a testnevelés és a sport, illetve a haderő és a társadalom viszonyrendszerén keresztül vizsgálom a nemzeti ellenállóképesség erősítésének lehetőségeit, górcső alá véve az elméleti kereteket és a természetesen a nemzetközi gyakorlatot is. Az elemzés sajátos idődimenzióban mozog, mert miközben támaszkodik a történelmi példákra, választ keresek a 21. század sajátos kihívásaira is.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a témaválasztás idején sem az orosz–ukrán háború eszkalációja, sem a COVID-19 világjárvány, sem a jelenleg zajló globális hatalmi átrendeződés nem volt előre látható. E fejlemények azonban – utólag visszatekintve – csak tovább erősítik a kutatás aktualitását, hiszen egyértelműen rávilágítottak arra, hogy a társadalmi reziliencia nem csupán elvont elméleti tartalom, hanem a nemzeti biztonság egyik meghatározó eleme. Meggyőződésem, hogy a sport és a testnevelés a honvédelmi nevelésben betöltött szerepének katonai és tudományos nézőpontból elvégzett, komplex vizsgálata hozzájárulhat e dimenzió mélyebb megértéséhez és hatékonyabb fejlesztéséhez.

A 21. századi aszimmetrikus és hibrid hadviselési formák – a dezinformáció, a kibertámadások és a társadalmi megosztottság fokozása – olyan fenyegető környezetet teremtenek, amelyben a nemzetállamok biztonságát veszélyeztető kihívások egyre inkább a társadalom kohézióját és pszichológiai ellenállóképességét célozzák. E fenyegetések döntő többsége nem hordoz közvetlen katonai jellegzetességet, és nem is érinti közvetlenül a védelmi ágazatot – ezért a kizárólag katonai eszközökre és intézkedésekre támaszkodó védelmi megközelítés önmagában

nem is nyújthat megfelelő védelmet ellenük. A hatékony reagálás a biztonság fogalmának komplex értelmezését, valamint az állam biztonságpolitikájának átfogó, multidiszciplináris és több szektort egyaránt lefedő megközelítését teszi szükségessé.

Ebből következik kutatásom tudományos problémafelvetése: a hagyományos, technikai haderőfejlesztésre fókuszáló biztonságpolitikai paradigmák mennyiben elégségesek és időtállóak az új típusú, sokrétű fenyegetésekkel szemben? Indokolt-e a stratégiai gondolkodás súlypontjának eltolása a társadalom humán oldala felé – különösen a sporton és a modern honvédelmi nevelésen keresztül megvalósuló társadalmi reziliencia erősítése irányába –, mint a nemzeti védekezőképesség nélkülözhetetlen, ugyanakkor jelenleg még alulértékelt pillére felé?

E problémafelvetésből következően kutatásom középpontjába az a kérdés került, hogy a hazafias és honvédelmi nevelés – és az azokhoz kapcsolódó testnevelés és a sport – milyen mértékben és milyen mechanizmusokon keresztül képes hozzájárulni a hibrid fenyegetésekkel szembeni társadalmi sebezhetőség csökkentéséhez?

Célom annak tudományos igazolása, hogy a sport és a honvédelmi nevelés kapcsolata nem rövidtávú elvi viszony, hanem egy történelmileg beágyazott és pedagógiailag megalapozott szimbiózis – a nemzeti ellenállóképesség humán dimenziójának egyik alapvető, tudatos fejlesztést igénylő forrása.

A problémának sajátos megvilágítást ad a magyar társadalom sporthoz való kettős viszonya is, melyben miközben Magyarország sportnemzetként tekint magára, a nem iskolaköteles korú lakosság döntő többsége egyáltalán nem sportol rendszeresen.[1]

Az elmúlt két évtizedben a lakossági fizikai aktivitás érdemben nem növekedett: Magyarország e tekintetben az EU alsó ötödébe tartozik, és a fizikai aktivitást mérő adatokból sem mutatható ki érdemi javulás. A prioritás továbbra is az élsport, amit a finanszírozási arányok is egyértelműen tükröznek. Ez az adottság önmagában is elég érdekes ahhoz, hogy alaposabban megvizsgáljuk, hogy a sport társadalmi rezilienciát építő hatásai milyen feltételek mellett és milyen eszközökkel bontakoztathatóak ki hatékonyan.

[1] TÁTRAI, Annamária – NÉMETH, Renáta – DÓCZI, Tamás (2024): Sportol-e a sportnemzet? A sportolás és a fizikai aktivitás gyakorisága, trendjei, egyenlőtlenségeinek meghatározói Magyarországon 2024-ben. In: TÓTH, István György – GÁBOS, András – MEDGYESI, Márton (Szerk.): Társadalmi Riport 2024. Budapest: TÁRKI. 437.

2. Hipotézisek

A kifejezett tudományos problémák, a kutatás célja és a kutatási kérdések alapján hat hipotézist fogalmaztam meg.

- H1: A honvédelmi nevelés, a sport és a testnevelés eszköztárára alapozva olyan kompetenciák fejlesztésére alkalmasak, amelyek a katonai mellett, a mindennapi élet, a civil foglalkozások és a válsághelyzetek terén egyaránt hasznosíthatók, és ezáltal közvetlenül hozzájárulnak az egyéni és a társadalmi ellenállóképesség erősítéséhez.
- H2:A hadviselés technológiai fejlődése minden korszakban szoros kölcsönhatásban állt a katonák fizikai felkészítésének céljaival és módszereivel, azok a mozgásformák és sportágak, amelyek az adott kor hadviselési követelményeihez a leginkább illeszkedtek, rendszeresen beépültek az ifjúság szervezett testnevelésébe, és ily módon a honvédelmi nevelés közvetett eszközeivé váltak.
- H3: A különböző nemzetközi honvédelmi nevelési modellekben – a politikai berendezkedéstől, kulturális hagyományoktól és intézményesítési szinttől függetlenül – közös elemként jelenik meg a fizikai nevelés és a sport szerepe.
- H4: Feltételezem, hogy a reziliencia és a társadalmi reziliencia fogalmainak médiabeli jelenléte az utóbbi években növekedést mutat a nemzetközi térben.
- H5: A testnevelés, a sport, a hazafias és honvédelmi nevelés a médiában nem kapcsolódik szorosan össze a reziliencia témájával – holott e területek bizonyítottan alkalmas eszközei az ellenállóképesség fejlesztésének.
- H6: A honvédelmi nevelést, nemzeti identitást és a szülőföld megismerését ötvöző sportalapú programok hatékonyan fejlesztik a társadalmi ellenállóképességet.

Ez a hipotézisrendszer három szinten is vizsgálja a problémát: strukturális (H1–H3), dinamikai (H4–H5) és fejlesztési (H6). A H1–H2 hipotézisek a kutatás elméleti és történeti alapját fektetik le, míg a H3 a nemzetközi összehasonlítással igazolja az összefüggés általánosíthatóságát, majd a H4–H5 empirikus média kutatásra alapozva feltárja a jelenlegi tendenciákat, végül a H6 mindezekre alapozva egy lehetséges fejlesztési irányt jelöl ki.

3. A kutatási célok és kérdések

A kutatás fő célja annak feltárása volt, hogy a testnevelés és a sport milyen mechanizmusokon keresztül képes hozzájárulni a társadalmi ellenállóképesség fejlesztéséhez. Ennek érdekében az értekezés:

- vizsgálta a hazafias és honvédelmi nevelés, valamint a reziliencia fogalmi és pedagógiai kereteit;
- történeti elemzés keretében feltárta a sport és a katonai felkészítés kapcsolatának fejlődését;
- összehasonlította tizenegy ország honvédelmi nevelési modelljét;
- empirikus médiakutatással elemezte a honvédelmi neveléshez és a társadalmi rezilienciához kapcsolódó médiadiskurzus alakulását;
- sikeres nemzetközi tapasztalatokon alapuló integrált, sportalapú rezilienciafejlesztési modell elméleti alapjainak lefektetése.

A kutatás konkrét célkitűzései:

- Annak feltárása, hogy a testnevelés és a sport pontosan milyen mechanizmusokon keresztül képes hozzájárulni a társadalmi ellenállóképesség erősítéséhez.
- A hazafias és honvédelmi nevelés fogalmi kereteinek, pedagógiai funkcióinak és társadalmi beágyazottságának elméleti vizsgálata.
- Annak elemzése, hogy a különböző korszakokban hogyan kapcsolódott a testnevelés a katonai felkészítéshez és a honvédelmi előképzéshez.
- Tizenegy ország honvédelmi nevelési modelljének összehasonlító elemzése és a közös elemek azonosítása.
- Az empirikus médiaelemzés révén a honvédelmi nevelés és a társadalmi reziliencia médiadiskurzusban való megjelenésének feltárása.
- Egy integrált, a meglévő hazai infrastruktúrára épülő rezilienciaépítő programmodell kidolgozása.

A PhD értekezés központi kutatási kérdése:

Alkalmas-e a testnevelés és a sport a társadalmi reziliencia tudatos fejlesztésére, és ha igen, milyen keretek között és milyen mechanizmusokon keresztül?

A kutatás során az alábbi kutatási kérdésekre kerestem választ:

1. Milyen módon képes a testnevelés és a sport a fizikai, a mentális és társas kompetenciák erősítésével az egyéni, a közösségi és társadalmi szinten is hozzájárulni az ellenállóképesség fejlesztéséhez?
2. Milyen összefüggés mutatható ki az egyes történelmi korszakok hadviselési eljárásai és az ifjúság szervezett testnevelésében alkalmazott mozgásformák, sportágak között, ez az esetleges összefüggés milyen elvárások mentén érvényesült?
3. Hogyan befolyásolják az ország politikai, kulturális és biztonságpolitikai sajátosságai a honvédelmi nevelés rendszerét és annak sporthoz kapcsolódó elemeit?
4. Kimutatható-e, hogy a reziliencia fogalmának médiabeli jelentősége a 2008–2025 közötti időszakban tartósan növekedett, és ez összefüggésbe hozható-e a globális biztonsági környezet változásával?
5. Milyen összefüggés tárható fel a biztonságpolitikai környezet romlása és a sport, testnevelés, a hazafias és honvédelmi nevelés, valamint a társadalmi reziliencia témája között a hírmédiában?
6. Milyen módon lehetne a fizikai kihívást, önkéntességet, készségfejlesztést és a természeti és épített környezet megismerését olyan egységes keretbe integrálni, amely szinergikus hatásával fejlesztené a résztvevők egyéni és közösségi ellenállóképességét?

4. A kutatási módszerek

A kutatás multidiszciplináris megközelítésben vizsgálta a testnevelés, a sport, a hazafias és honvédelmi nevelés, valamint a társadalmi reziliencia kapcsolatát. A kutatás során kvalitatív és kvantitatív kutatási módszerek egymásra épülő alkalmazásával törekedtem a kutatási kérdések és hipotézisek komplex vizsgálatára. Az alkalmazott módszerek lehetővé tették a téma történeti, pedagógiai, sporttudományi, hadtudományi, szociológiai és biztonságpolitikai összefüggéseinek integrált elemzését.

A kutatás elméleti megalapozását szisztematikus szakirodalom feldolgozás biztosította, amelynek során hazai és nemzetközi tudományos publikációk, monográfiák, doktori értekezések, jogszabályok, stratégiai dokumentumok és szakpolitikai anyagok feldolgozására került sor. A történeti fejezetek elkészítéséhez dokumentumelemzést, történeti forráselemzést és összehasonlító elemzést alkalmaztam. Ennek során az ókortól napjainkig tekintettem át a

sport, a testnevelés és a katonai felkészítés kapcsolatának fejlődését, különös figyelmet fordítva arra, hogy az egyes hadviselési eljárások, korszakok milyen hatást gyakoroltak a szervezett testnevelés és a sport fejlődésére.

A nemzetközi kitekintés keretében tizenegy ország honvédelmi nevelési rendszerének összehasonlító elemzésére került sor. A vizsgálat célja annak feltárása volt, hogy a különböző politikai, kulturális és biztonságpolitikai környezetben milyen szerepet töltenek be a testnevelés és a sport a honvédelmi nevelés rendszerében, valamint mely elemek adaptálhatók a magyar gyakorlat számára.

A kutatás empirikus részében MediaCloud adatbázisra épülő kvantitatív idősorelemzést alkalmaztam. A vizsgálat során a 2008–2025 közötti időszak nemzetközi online hírmédiájában elemeztem a sport, testnevelés, honvédelmi nevelés, hazafias nevelés, reziliencia, társadalmi ellenállóképesség, kadét, háború és válság kulcsszavak relatív előfordulását. A kulcsszavas lekérdezések havi aggregálásban készültek, amely lehetővé tette a hosszú távú médiatrendek és a biztonságpolitikai eseményekhez kapcsolódó változások vizsgálatát. A relatív előfordulási arányok alkalmazása biztosította az eltérő médiamennyiségek közötti összehasonlíthatóságot.

A kutatás célja nem az egyes médiatartalmak tartalomelemzése volt, hanem a fogalmak médiabeli előfordulásának idősoros vizsgálata és azok kapcsolatának feltárása.

A nagymennyiségű empirikus adat tudományos feldolgozásához IBM SPSS Statistics statisztikai szoftvert alkalmaztam. Az adatelemzés során leíró statisztikai mutatók mellett korrelációs vizsgálatokat (Pearson-, Spearman- és Kendall-féle korrelációt) és görbeillesztéses regressziós elemzéseket végeztem annak feltárására, hogy a vizsgált kulcsszavak médiabeli megjelenései között milyen statisztikailag értelmezhető összefüggések mutathatók ki, valamint milyen kapcsolat áll fenn a biztonságpolitikai környezet változásai és az egyes fogalmak médiabeli előfordulása között. Az alkalmazott statisztikai módszerek hozzájárultak a kutatási hipotézisek objektív vizsgálatához és a feltárt tendenciák tudományos megalapozásához. Az empirikus elemzés eredményeit grafikus megjelenítések, idősoros trendvizsgálatok és statisztikai próbák együttes alkalmazásával értékeltem. Ez a módszertani megközelítés biztosította a kutatás eredményeinek megbízhatóságát, valamint lehetővé tette a történeti, összehasonlító és empirikus vizsgálatok eredményeinek integrált értelmezését.

Az alkalmazott kutatási módszerek egymásra épülése biztosította, hogy a kutatás elméleti, történeti, összehasonlító és empirikus oldalról egyaránt vizsgálja a sport és a honvédelmi nevelés szerepét a társadalmi reziliencia fejlesztésében. Ez a módszertani kombináció hozzájárult a kutatási eredmények megbízhatóságának és tudományos megalapozottságának növeléséhez.

Kutatómunkámat könnyítette, hogy egyes szakterületeket korábban már kutatták és elemezték, alaposan feltártak, továbbá a megjelent publikációikhoz használt szakirodalom alapján könnyen lehetett tovább folytatni a vizsgálódást. Szintén segítséget jelentett, hogy a kérdés nemcsak a hazai, hanem nemzetközi szinten is napirenden van, több szakembert is foglalkoztat, így ezek vizsgálata hazai, közeli és tőlünk távoli, így jelentősen különböző országok esetében is vizsgálható volt.

A kutatást 2026. március 30-án zártam le, így az értekezés az ezt megelőző események, dokumentumok és folyamatok elemzését és értékelését tartalmazza.

5. Az elvégzett vizsgálatok

Az értekezés nyolc fő fejezetben dolgozza fel a testnevelés, a sport, a hazafias és honvédelmi nevelés, valamint a társadalmi reziliencia kapcsolatát. Az egyes fejezetek egymásra épülnek: az elméleti alapok bemutatását történeti és nemzetközi összehasonlító elemzés követi, amelyet empirikus kutatás, majd fejlesztési javaslatok zárnak.

1. fejezet -Elméleti keretek: a testkultúra, a hazafiság és a biztonság metszéspontjai

Az első fejezet meghatározza a kutatás alapfogalmait és elméleti kereteit. Bemutatja a sport, a testnevelés és a hadviselés kapcsolatának elméleti alapjait, tisztázza a hazafias és honvédelmi nevelés fogalmi rendszerét, valamint áttekinti a reziliencia különböző értelmezéseit. A fejezet megalapozza azt a szemléletet, amely szerint a testnevelés és a sport a társadalmi reziliencia fejlesztésének meghatározó humán erőforrása lehet.

2. fejezet -A sport és a hadviselés történelmi kapcsolódása

Ebben a fejezetben az ókortól napjainkig követhetjük nyomon a sport és a hadviselés összefonódásának történetét. Igazolja, hogy a vizsgált valamennyi korszakban azok a

mozgásformák épültek be az ifjúság szervezett nevelésébe, amelyek az adott kor hadviseléséhez fizikai-technikai, pszicho-mentális és ideológiai szempontból egyaránt illeszkedtek. Öt sportág – küzdősportok, lövészet, vívás, akadálypályás versenyek és öttusa – részletes esettanulmányán keresztül igazolja ezt az összefüggést, és bemutatja a katonai mozgásformák olimpiai versenyszámokká nemesedésének folyamatát.

3. fejezet -A hazafias nevelés és a testnevelés

A harmadik fejezet a hazafias és honvédelmi nevelés fogalmának történeti és pedagógiai fejlődését dolgozza fel. Vizsgálja a sport identitásképző szerepét, valamint bemutatja, hogy a nemzeti identitás, a közösségi emlékezet és a sport milyen kapcsolatban áll egymással. A fejezet nemzetközi példák segítségével elemzi a hazafias nevelés különböző modelljeit és azok pedagógiai sajátosságait.

4. fejezet -A testnevelés és a sport szerepe a honvédelmi nevelésben

A negyedik fejezet a honvédelmi nevelés történeti fejlődését és jelenlegi intézményrendszerét vizsgálja. Elemzi a család, az iskola és a közösségek szerepét, bemutatja a Levente Mozgalom, a Magyar Honvédelmi Szövetség, az Ifjú Gárda, valamint a jelenlegi Honvéd Kadét Program és a Honvédelem tantárgy pedagógiai sajátosságait. Külön kitér a Honvédelmi Sportszövetség programjaira és az élményalapú honvédelmi nevelés lehetőségeire.

5. fejezet -Nemzetközi honvédelmi nevelési modellek összehasonlítása

Az ötödik fejezet tizenegy ország honvédelmi nevelési rendszerének összehasonlító vizsgálatát tartalmazza. A kutatás célja annak feltárása, hogy a különböző társadalmi és biztonságpolitikai környezetben milyen szerepet tölt be a sport és a testnevelés a honvédelmi nevelésben, valamint mely nemzetközi megoldások adaptálhatók a magyar köznevelési rendszer számára.

6. fejezet -Sport, testnevelés és társadalmi reziliencia

A hatodik fejezet a dolgozat központi elméleti egysége. Bemutatja az egyéni, közösségi és társadalmi reziliencia kapcsolatát, elemzi a sport rezilienciafejlesztő mechanizmusait, valamint a lakosság egészségi és mentális állapotának nemzetbiztonsági jelentőségét. A fejezet áttekinti az Európai Unió és a NATO rezilienciakoncepcióit is, és ezek alapján értelmezi a sport szerepét a társadalmi ellenállóképesség fejlesztésében.

7. fejezet -Empirikus kutatás: médiatartalomelemzés

A hetedik fejezet az értekezés empirikus kutatását mutatja be. A MediaCloud adatbázis felhasználásával végzett kvantitatív idősorelemzés a 2008–2025 közötti időszak online hírmédiájában vizsgálta a sport, a testnevelés, a honvédelmi nevelés és a reziliencia fogalmainak relatív előfordulását. Az adatok feldolgozása IBM SPSS Statistics alkalmazásával történt, amelynek során leíró statisztikai elemzések, korrelációs vizsgálatok és görbeillesztéses regressziós elemzések segítségével kerültek feltárásra a médiadiskurzusban megjelenő összefüggések és tendenciák. A kutatás igazolta a reziliencia médiabeli térnyerését, ugyanakkor rámutatott arra is, hogy a sport és a honvédelmi nevelés jelenleg csak korlátozott mértékben kapcsolódik ehhez a fogalomkörhöz.

8. fejezet -Innovatív irányok és integrált fejlesztési lehetőségek

A fejezet részletesen kiértékeli a honvédelmi nevelés és a sorkatonai szolgálat viszonyát, megállapítva, hogy a honvédelmi nevelés nem a sorkatonai kötelezettség alternatívája, hanem bármely haderőszervezési modell strukturális előfeltétele. A záró fejezet a kutatás eredményeire építve fejlesztési javaslatokat is megfogalmaz. Bemutatja a Duke of Edinburgh Award programot, elemzi annak pedagógiai sajátosságait, majd körvonalazza egy hazai adaptáció és kommunikációs irány lehetőségét. A javasolt modell a sportot, a honvédelmi nevelést, az önkéntességet, a természetjárást és a készségfejlesztést integrált rendszerben kapcsolja össze, ezáltal új megközelítést kínál a társadalmi reziliencia fejlesztésére.

6. Összegzett következtetések

A 21. századi biztonságpolitikai környezet alapvetően átalakult: a modern, hibrid és aszimmetrikus fenyegetések korában a nemzeti biztonság már nem értelmezhető kizárólag katonai dimenzióban. Az a klasszikus paradigma, amely a védelmi képességet elsősorban a haderő potenciáljával azonosítja, ma már kiegészítésre szorul. A 21. századi komplex válságok rávilágítottak arra, hogy a modern államok sebezhetőségének kritikus pontja gyakran nem a haderő, hanem maga a társadalom. A kutatás arra a felismerésre épül, hogy a jelenlegi biztonságértelmezési keretrendszerek nem értékelik kellő súllyal a társadalmi ellenállóképesség humán faktorait, és hogy a sport és a honvédelmi nevelés által fejleszthető képességek – a fizikai és mentális állóképesség, a csapatszellem, a fegyelem, a proaktív állampolgári attitűd –

egy új, holisztikus biztonsági paradigma alapját képezhetik, amelyben a társadalmi reziliencia fejlesztése a haderőfejlesztéssel egyenrangú stratégiai prioritássá válik.

A kutatás igazolta, hogy a testnevelés, a sport és a honvédelmi nevelés kapcsolata nem tekinthető kizárólag történeti vagy katonai jelentőségű kérdésnek. A vizsgálatok eredményei alapján e területek olyan közös kompetenciafejlesztő rendszert alkotnak, amely képes hozzájárulni az egyéni, közösségi és társadalmi reziliencia erősítéséhez. A sport által fejlesztett fizikai, mentális és szociális kompetenciák – így különösen a kitartás, az önfegyelem, az együttműködés, a felelősségvállalás, a problémamegoldó képesség és a stressztűrés – egyaránt hasznosíthatók a mindennapi életben, a civil foglalkozásokban és a válsághelyzetek kezelésében, ezért a sport a nemzeti ellenállóképesség humán dimenziójának egyik meghatározó erőforrásának tekinthető.

A történeti elemzés rámutatott arra, hogy a hadviselés fejlődése és a szervezett testnevelés kialakulása között minden korszakban szoros kölcsönhatás volt kimutatható. Azok a mozgásformák és sportágak, amelyek az adott kor katonai követelményeihez alkalmazkodtak, fokozatosan a nevelés részévé váltak, majd később önálló sportágakká fejlődtek. Ez a történeti folyamat igazolja, hogy a testnevelés és a honvédelmi felkészítés kapcsolata nem alkalmi jelenség, hanem hosszú távon fennálló pedagógiai és társadalmi fejlődési tendencia.

A nemzetközi összehasonlító elemzés alapján megállapítható, hogy a különböző politikai és kulturális környezetben működő honvédelmi nevelési modellek eltérő szervezeti megoldásokat alkalmaznak, ugyanakkor közös elemként jelenik meg bennük a testnevelés és a sport kiemelt szerepe. A vizsgált országok tapasztalatai azt mutatják, hogy a fizikai aktivitás, a közösségi élmény, az élménypedagógia és a készségfejlesztés hosszú távon hozzájárul a társadalom alkalmazkodóképességének és biztonságtudatosságának erősítéséhez.

Az empirikus médiakutatás igazolta, hogy a reziliencia fogalma a vizsgált időszakban egyértelműen növekvő nemzetközi médiabeli jelenlétet mutatott. Ugyanakkor a statisztikai elemzések arra is rámutattak, hogy a sport, a testnevelés, valamint a hazafias és honvédelmi nevelés médiadiskurzusa csak korlátozott mértékben kapcsolódik a reziliencia fogalmához. Ez arra utal, hogy bár a szakirodalom és a kutatás eredményei igazolják e területek rezilienciafejlesztő szerepét, ez a kapcsolat a közgondolkodásban és a médiakommunikációban egyelőre nem jelenik meg tudatos és következetes módon.

A MediaCloud adatbázis felhasználásával végzett kvantitatív idősorelemzés, valamint az IBM SPSS Statistics alkalmazásával elvégzett korrelációs és görbeillesztéses regressziós vizsgálatok megerősítették, hogy a biztonságpolitikai események jelentős hatást gyakorolnak a vizsgált kulcsszavak médiabeli előfordulására. A médiadiskurzus ugyanakkor elsősorban reaktív jellegű: a hazafias és a honvédelmi nevelés témái jellemzően válsághelyzetekhez kapcsolódva kerülnek előtérbe, és nem egy hosszú távon tudatosan épített társadalmi stratégia részeként jelentek meg.

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a sport és a testnevelés a társadalmi reziliencia fejlesztésének egyik legjelentősebb, ugyanakkor jelenleg alulhasznosított eszköze. A vizsgálatok alátámasztják, hogy a honvédelmi nevelés jövőbeni fejlesztése során célszerű a fizikai aktivitásra, a közösségi élményekre, az önkéntességre és a készségfejlesztésre épülő komplex programokat előtérbe helyezni. Az értekezésben kidolgozott integrált fejlesztési modell olyan lehetséges irányt mutat, amely a meglévő hazai intézményrendszerre támaszkodva képes lehet a társadalmi ellenállóképesség hosszú távú erősítésére.

7. Új tudományos eredmények

A kutatás célja annak feltárása volt, hogy a sportalapú programok hogyan járulhatnak hozzá a társadalmi ellenállóképesség megerősítéséhez, és milyen dinamikák befolyásolják a szakterület különböző formai és tartalmi változásait.

A kutatás hat hipotézis vizsgálatán és a kutatási kérdések megválaszolásán keresztül az alábbi új tudományos szempontból értékelhető eredményeket hozta.

1) Igazoltam, hogy a testnevelés és a sport nem csupán egyéni egészségfejlesztő eszköz, hanem a társadalmi reziliencia egyik alapvető strukturális erőforrása. A sporttevékenységek által fejlesztett fizikai állóképesség, mentális terhelhetőség, fegyelem és csapatszellem olyan hasznosítható kompetenciák, amelyek egyéni, közösségi és társadalmi szinten egyaránt hozzájárulnak a kihívásokkal szembeni ellenállóképesség és alkalmazkodóképesség erősítéséhez. Ennek igazolásához a rezilienciaelmélet, a sportszociológia és a honvédelmi nevelés szakirodalmának szintetizáló elemzését végeztem el.

2) Alátámasztottam, hogy a hadviselés technológiai fejlődése minden történelmi korszakban szoros kölcsönhatásban állt a fiatalok fizikai felkészítésének céljaival és módszereivel: azok a mozgásformák és sportágak, amelyek az adott kor hadviselési követelményeihez fizikai, haditechnikai, mentális és ideológiai szempontból a leginkább illeszkedtek, rendszeresen beépültek az ifjúság szervezett testnevelésébe. Ennek igazolásához az egyes korszakok mozgásformáit a fizikai megfelelés, mentális felkészítés és az ideológiai kompatibilitás szempontjából értékeltem.

3) A tizenegy ország honvédelmi nevelési rendszerének összehasonlító elemzése alapján azonosítottam, hogy a fizikai nevelés és a sport minden vizsgált modellben jelen van a honvédelmi nevelés tartós és széles körben elfogadott összetevőjeként – a néha jelentősen eltérő politikai berendezkedéstől, kulturális hagyományoktól és intézményesítési szinttől függetlenül. Megállapítottam továbbá, hogy azok a rendszerek bizonyulnak a legtartósabbnak, amelyekben az iskola, a civil szféra és a haderő intézményes együttműködésével valósulnak meg, és amelyek a honvédelmi nevelést nem a biztonsági fenyegetés válaszaként, hanem a személyiség- és közösségfejlesztés természetes részeként szervezik meg.

4) A MediaCloud adatbázis 2008–2025 közötti idősorain végzett kvantitatív médiaelemzéssel igazoltam, hogy a reziliencia fogalma a vizsgált online hírmédiában önálló, statisztikailag kimutatható növekedési pályát bejáró témává vált. Kutatásom rámutatott arra, hogy a reziliencia fokozatosan a biztonságpolitikai események értelmezésének meghatározó fogalmi keretévé vált, ami egy új kommunikációs paradigma kialakulását jelzi a nemzetközi médiában.

5) A MediaCloud adatbázis hosszú idősorain végzett kvantitatív elemzéssel igazoltam, hogy a nemzetközi online hírmédiában a hazafias és honvédelmi nevelés médiajelenléte nem folyamatos, hanem számottevően megnövekszik a biztonságpolitikai környezet romlásának időszakaiban, majd a fenyegetés csökkenésével visszaesik – ez reaktív, kampányszerű mintázatot tükröz, amely nem illeszkedik a proaktív rezilienciaépítés folyamatába. Ezzel párhuzamosan kimutattam, hogy a testnevelés, a sport és a honvédelmi nevelés média jelenléte nem kapcsolódik össze a reziliencia növekvő tematikájával. Ez a fogalmi szétválás egy kihasználatlan fejlesztési potenciálra mutat rá, amely lehetővé teheti a sport rezilienciaépítő funkciójára építő kommunikációt és programfejlesztést.

6) A Duke of Edinburgh Award több évtizedes, sok országra kiterjedő tapasztalatai és mérhető hatásvizsgálati adatai alapján rámutattam, hogy a honvédelmi nevelést, a nemzeti identitást és a szülőföld megismerését egységes keretrendszerben ötvöző sportalapú programok hatékonyabban fejlesztik a társadalmi ellenállóképességet, mint az e területeket elkülönítve alkalmazó megoldások. Kidolgoztam az adaptációs modell tudományosan alátámasztott elvi és szakmai kereteit, amely a Duke of Edinburgh-modell és a hazai rendszerek elemzéséből levezetett, szakmailag megalapozott feltételrendszerre épül. A program elveinek magyar infrastruktúrára illesztett adaptációs modelljavaslatát bemutattam, és mint ilyen tudományosan megalapozott alkalmazott javaslatnak tekinthető, hiszen széles körben nemzetközi szinten alkalmazott modellre épül, melyek alapján hazai környezetben is hatékony lenne. Ugyanakkor mivel jelenleg nincs ilyen működő hazai rendszer, így a gyakorlati összehasonlítás további kutatást igényel.

A kutatás eredményei véleményem szerint összességében azt igazolják, hogy a hazafias és honvédelmi nevelés nem szűk értelemben vett biztonságpolitikai eszköz, hanem a társadalmi reziliencia egyik kulcsfontosságú, komplex fejlesztési területe.

Az új tudományos eredmények alapján megállapítható, hogy a hatékony rezilienciaépítés feltétele egy olyan koherens, több szektort összekapcsoló rendszer kialakítása, amely a honvédelmi nevelést a köznevelés, a sport, a civil szféra és a haderő együttműködésében, életkori sajátosságokhoz illeszkedően és folyamatosan valósítja meg. Ennek hiányában a társadalom és ennek részeként a haderő alkalmazkodóképessége strukturálisan korlátozott marad. Bízom benne, hogy a kutatás így hozzájárulhat ahhoz az értelmezési kerethez, amelyben a honvédelmi nevelés nem eseti beavatkozásként, hanem a nemzeti ellenállóképesség tudatosan tervezett és fenntartható fejlesztési rendszerének alapvető pilléreként jelenik meg.

8. A kutatási és tudományos eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlás

A kutatás során feltárt összefüggések és törvényszerűségek több tudományterületen és a gyakorlati élet számos területén is hasznosíthatók. Az értekezés eredményei hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a reziliencia-központú szemlélet a hazai honvédelmi nevelésben, a köznevelésben és a biztonságpolitikai gondolkodásban tudományosan megalapozott módon jelenjen meg. A kutatás egyik legfontosabb üzenete, hogy a hazafias és honvédelmi nevelés nem csupán a

biztonságpolitikai kihívásokra adott reakcióként értelmezhető, hanem hosszú távú, rendszerszintű társadalomfejlesztő eszközként is.

Az eredmények gyakorlati felhasználása elsősorban az oktatás, a honvédelmi nevelés, a sport és a közszolgálati felkészítés területén képzelhető el. A kutatás alátámasztja, hogy a testnevelés és a sport rezilienciafejlesztő funkcióját indokolt hangsúlyosabban megjeleníteni a Nemzeti alaptanterv, a Honvédelem tantárgy, valamint a Honvéd Kadét Program cél- és követelményrendszerében. A jelenlegi szabályozás biztosítja ugyan a hazafias és honvédelmi nevelés kereteit, azonban annak társadalmi ellenállóképességet fejlesztő hatásmechanizmusa még nem jelenik meg önálló pedagógiai célként.

A kutatás eredményei felhasználhatók továbbá a honvédelmi nevelési programok fejlesztésében, a pedagógusképzésben, a sportalapú készségfejlesztő programok kialakításában, valamint a Honvédelmi Sportszövetség és más állami, illetve civil szervezetek programjainak továbbfejlesztésében. A dolgozatban kidolgozott integrált rezilienciafejlesztési szemlélet alkalmas lehet arra, hogy a különböző intézmények együttműködésével egységesebb, hatékonyabb és hosszú távon fenntartható fejlesztési rendszer jöjjön létre.

Tudományos szempontból az értekezés egy olyan multidiszciplináris elemzési keretet kínál, amely a hadtudomány, a neveléstudomány, a sporttudomány, a sportszociológia és a médiatudomány eredményeit integrálja. Az alkalmazott kutatási módszerek – különösen a történeti elemzés, a nemzetközi összehasonlító vizsgálat, valamint a MediaCloud adatbázisra épülő kvantitatív médiakutatás és annak statisztikai elemzése – alapul szolgálhatnak további empirikus kutatásokhoz, különösen a honvédelmi nevelési programok rezilienciafejlesztő hatásainak mérésében.

Úgy hiszem, hogy a kutatás hozzájárulhat ahhoz a szemléletváltáshoz, amelynek eredményeként a honvédelmi nevelés és a sport kapcsolata nem eseti vagy kizárólag biztonságpolitikai megközelítésként jelenik meg, hanem tudományosan megalapozott, történelmileg igazolt és a 21. század kihívásaira választ adni képes társadalomfejlesztési rendszerként épülhet be a hazai gyakorlatba.

9. A szerző a témában eddig megjelent publikációi

- SZABÓ, Zoltán – UJHÁZY, László (2025): Evolution of military obstacle courses and obstacle running in enhancing resilience.

  Scientific Journal of The Military University of Land Forces, 57(1), 103–115.

- NÉBALD, György – SZABÓ, Zoltán (2024): A sport szerepe a kadétok felkészítésében.

  In: NAGY József – VITKOVICS Mercédesz – BEKE Krisztina, (Szerk.) A technikai sportok szerepe a honvédelmi nevelésben, Honvédelmi Sportszövetség és a Magyar Technikai és Tömegsportklubok Országos Szabadidősport Szövetségének országos konferenciája 2024., Santos Könyvkiadói és Nyomdaipari Kft. 29–37.

- SIMICSKÓ, István – SZABÓ, Zoltán (2023): The Hungarian Defence Sports Association.

  Hadtudományi Szemle, 16(4), 251–260.

- SZABÓ, Zoltán – UJHÁZY, László (2023): The Possible Role of Sports in Keeping Volunteer Reservists “Forged Together” Between Two Call-Ups: The Case of Hungary.

  Revista Academiei Fortelor Terestre / Land Forces Academy Review, 28(3), 171–178.

- SIMICSKÓ, István – SZABÓ, Zoltán (2022): A sportlövészet jelentősége és szerepe a hazafias és honvédelmi nevelésben (2.).

  Honvédségi Szemle, 150(2), 68–80.

- SIMICSKÓ, István – SZABÓ, Zoltán (2022): A sportlövészet jelentősége és szerepe a hazafias és honvédelmi nevelésben. (1.).

  Honvédségi Szemle, 150(1), 106–117.

- SZABÓ, Zoltán (2022): A fiatalok és a hírszerzés.

In: KISS, Rebeka– URBANOVICS, Anna (Szerk.) A haza szolgálatában: Konferenciakötet 2021. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ) 32–42.

- SZABÓ, Zoltán (2022): Akadály mint lehetőség: Az akadálypályák és az akadályfutás fejlődése, pedagógiája és társadalmi jelentősége.

  In: SZELEI, Ildikó (Szerk.) A hadtudomány és a 21. század 2022. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ), Colorcom Media Kft. 306–321.

- SIMICSKÓ, István – SZABÓ, Zoltán (2021): Önvédelem – honvédelem: a harcművészetek jelentősége és szerepe a honvédelmi nevelésben.

  Honvédségi Szemle, 149(5), 101–113.

- SZABÓ, Zoltán (2021): A magyar ifjúság generációs sajátosságai és a biztonsághoz való viszonyulása.

  Honvédségi Szemle, 149(3), 80–91.

- SZABÓ, Zoltán (2021): A hazárdőr hazafi: Szemere Miklós.

  In: BARÁTH, Noémi Emőke – KOVÁCS, Petra– NOVÁK-VARRÓ, Virág – URBANOVICS, Anna (Szerk.) A Haza szolgálatában: Konferenciakötet 2020. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ) 144–152.

- SZABÓ, Zoltán (2018): Aktuális-e a honvédelmi nevelés, jó-e az iránytűnk?

  Hadtudományi Szemle, 146(6), 45–57.

10. A doktori értekezés benyújtójának szakmai-tudományos életrajza

Szabó Zoltán István alezredes katonai pályafutása és tudományos tevékenysége a honvédelmi nevelés, a hazafias nevelés és a sport összefüggéseinek területén összefonódik. Évek óta aktívan részt vesz a modern honvédelmi nevelés rendszerszintű fejlesztésének kérdéseivel foglalkozó szakmai munkában. E munka során szembesült azzal a felismeréssel, hogy a hazafias és honvédelmi nevelést hajlamosak vagyunk leszűkíteni a katonai előképzés funkciójára, miközben annak társadalmi rezilienciaépítő potenciálja tudományosan alulértékelt és kiaknázatlan marad.

Pályafutása során részt vett a Honvédelmi Sportszövetség megalapításának előkészítésében, amelynek tudományos és szakmai kérdéseiben ma is meghatározó szerepet tölt be. Rendszeres szerzője a Honvédségi Szemlének és a Hadtudományi Szemlének; a témakörből hazai és nemzetközi folyóiratokban megjelent tudományos publikációinak száma tizenkettő. A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájában Molnár Ferenc dandártábornok és Ujházy László ezredes témavezetése alatt folytatott doktori kutatást.

Doktori értekezése egyedülálló módon kapcsolja össze a hadtudományt, a neveléstudományt, a sportszociológiát és a médiatudományt, empirikus MediaCloud-elemzéssel egészítve ki a szisztematikus irodalomelemzést és a tizenegy országra kiterjedő összehasonlító vizsgálatot. A kutatás a testnevelés és a sport társadalmi rezilienciaépítő szerepét tárja fel, kidolgozva a sport pedagógiai hatáslánc modelljét, és bemutatja „A Hazáért" Nemzeti Virtus Program adaptációs modelljét, mint a hazai rendszerek számára lehetséges fejlesztési irányt.